

Atlas voor Gemeente 2021

samenvatting Zaanstad

Onderzoek & Statistiek Zaanstad, november 2021

inleiding

Atlas Research (voorheen Atlas voor Gemeenten) rangschikt elk jaar de 50 grootste stedelijke gemeenten¹ van Nederland op een groot aantal onderwerpen. Er is inmiddels een lange traditie van deze Atlas. De Atlas verschijnt sinds 1998 jaarlijks.

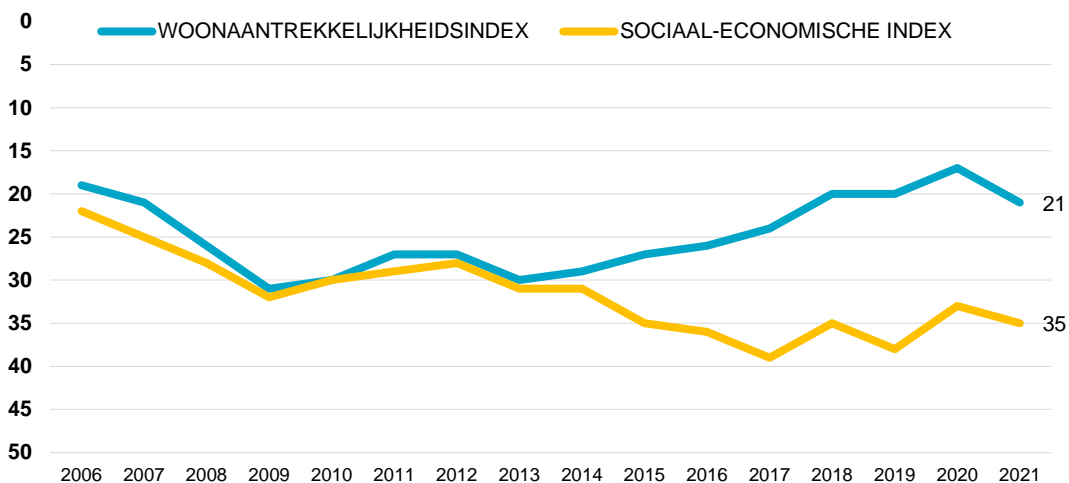
woonaantrekkelijkheidsindex en de sociaal-economische index

Het hart van de Atlas voor Gemeenten wordt gevormd door de woonaantrekkelijkheidsindex en de sociaal-economische index. De woonaantrekkelijkheidsindex geeft de aantrekkingskracht van een gemeente weer voor verhuizende huishoudens op basis van een aantal relevant geachte indicatoren. De sociaal-economische index is bepaald aan de hand van indicatoren die zijn gebaseerd op bijvoorbeeld arbeidsmarkt, werkgelegenheid en lokale economie.

De best scorende gemeente komt op plaats 1 van de index, de minst scorende op plaats 50. Hoe hoger de plaats op de ranglijst, hoe beter. De positie van een gemeente op de index is altijd een *relatieve* positie ten opzichte van de andere gemeenten. De positie van een gemeente kan veranderen door eigen prestaties, maar ook door ontwikkelingen bij de andere gemeenten. Als waarden dicht bij elkaar liggen kan een lichte verslechtering een gemeente in één klap een aantal plaatsen laten dalen.

Mogelijk heeft de Corona-crisis invloed gehad op de cijfers. De meeste indicatoren hebben betrekking op ultimo 2020 (eind 2020), het jaar waarin corona begon. Alle gemeenten hebben er effecten van ondervonden. Mogelijk zijn enkele indicatoren voor een gemeente gevoeliger voor ontwikkelingen als gevolg hiervan maar het is lastig te zeggen of dat meteen invloed heeft gehad op de cijfers.

Grafiek 1 geeft de ontwikkeling van Zaanstad van beide indices weer sinds 2006².

grafiek 1: positie Zaanstad op ranglijst G50 op de woonaantrekkelijkheidsindex en de sociaal-economische index

woonaantrekkelijkheidsindex: Zaanstad zakt 4 plaatsen

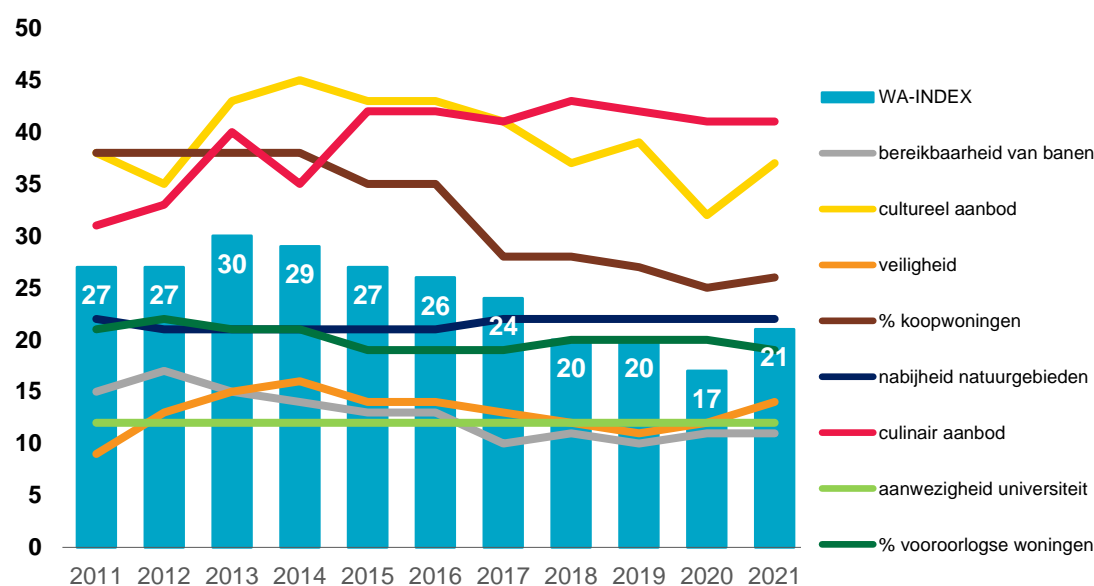
In 2021 is Zaanstad vier plaatsen gezakt naar plaats 21. Vanaf 2009 tot 2020 kende Zaanstad een stijgende lijn op de index, met positie 17 als hoogste plaats in 2020. Eerdere jaren kende Zaanstad ook achteruitgang, vooral in de periode 2006 - 2009 en ook in de periode 2011 - 2013 was er sprake van een stilstand resp. lichte achteruitgang. Vanaf 2013 liet Zaanstad een stijgende lijn zien, dus tot 2021. Deze verandering van *relatieve* positie kan zoals opgemerkt twee oorzaken hebben: andere gemeenten kunnen het net iets beter hebben gedaan of het ligt aan de eigen prestaties van de gemeente. De top drie wordt weer ingenomen door Amsterdam, Utrecht en Amstelveen. Helemaal onderaan staat, eveneens als in eerdere jaren Emmen.

¹ De 50 gemeenten zijn geselecteerd op basis van de bevolkingsomvang op 1/1/2003. Deze selectie is na 2003 niet meer aangepast. Grote landelijke gemeenten (na herindeling) worden niet met de stedelijke gemeenten vergeleken.

² Zie Bijlage I voor de grafiek met de scores van de belangrijkste indicatoren die deze indices bepalen.

De woonaantrekkelijkheidsindex is berekend aan de hand van de score op acht indicatoren. De keuze van deze indicatoren is gebaseerd op objectieve (econometrische) analyses door Atlas Research in relatie tot de vraag: “Welke indicatoren zijn belangrijk in de **keuze** van een huishouden om naar een andere gemeente te **verhuizen**?”. Ofwel: welke indicatoren bepalen de aantrekkingskracht van een gemeente?

De indicatoren in de index hebben een eigen gewicht meegekregen. De index bestaat - in volgorde van gewicht - uit de bereikbaarheid van werk vanuit de gemeente, het cultureel aanbod (podiumkunsten), veiligheid (aantal gewogen samengestelde index op basis van het aantal geweldsmisdrijven en vernielingen), het percentage koopwoningen in de woningvoorraad, de nabijheid van natuurgebieden, de kwaliteit van het culinaire aanbod, de aanwezigheid (of nabijheid) van een universiteit en het historisch karakter van de stad (uitgedrukt in het aandeel vooroorlogse woningen).

grafiek 2. Positie van de afzonderlijke indicatoren op de Woonaantrekkelijkheidsindex Zaanstad, 2011 - 2021

daling woonaantrekkelijkheidsindex (lichte en sterke daling veiligheid, cultureel aanbod)

Grafiek 2 geeft de positie van Zaanstad van de afzonderlijke indicatoren van de laatste 10 jaar. Zaanstad is na een lange periode van stijging op de ranglijst nu een aantal plaatsen gedaald. Vorig jaar had Zaanstad de hoogste positie ooit. Maar ten opzichte van tien jaar geleden is de positie van Zaanstad op de ranglijst nog steeds gunstig te noemen. Dit blijkt ook uit de lijst van stijgers en dalers, waarin de ontwikkeling van de score op de woonaantrekkelijkheidsindex voor de periode tussen 2011 en 2021 wordt weergegeven. Zaanstad staat hier op plaats 8 (en in 2020 op plaats 4).

De nog steeds wel relatief hoge positie van Zaanstad op de index wordt vooral bepaald door de indicatoren bereikbaarheid van banen, veiligheid en de aanwezigheid (nabijheid) van een universiteit. De ligging van Zaanstad in de Randstad is voor de bereikbaarheid van banen en de nabijheid van een universiteit een bepalende indicator. Deze indicatoren zijn tamelijk stabiel door de jaren heen.

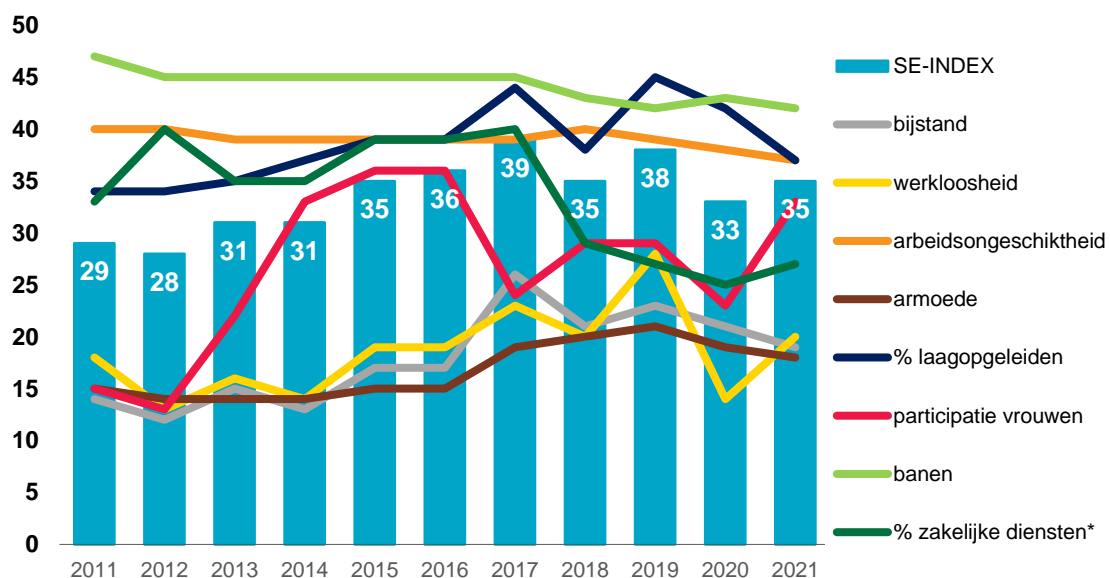
De indicator veiligheid laat een afname zien (12 → 14)³. Deze afname én de afname van de indicator cultureel aanbod (32 → 37) blijkt voor Zaanstad van invloed op de eindpositie op de woonaantrekkelijkheidsindex in de Atlas voor 2021. Vorig jaar gold overigens voor de indicator cultureel aanbod juist het omgekeerde en was er een stijging op de ranglijst (39 → 32).

³ Let op: hoe hoger op de ranglijst, hoe beter. 1 is de hoogste plaats, 50 de laagste plaats.

sociaal-economische index: Zaanstad zakt 2 plaatsen

Zaanstad staat in 2021 op deze index op plaats 35, na de stijging in 2020 met zes plaatsen is Zaanstad nu weer 2 plaatsen gedaald. De positie van Zaanstad op deze index verschilt nogal eens per jaar. In 2006 (grafiek 1) stond Zaanstad nog relatief hoog op plaats 22. In de jaren tot en met 2017 daalde Zaanstad vooral en na 2017 fluctueert de positie van Zaanstad steeds met een paar plaatsen. De top drie op deze index wordt aangevoerd door Amersfoort, Amstelveen en Utrecht. Ook hier staat Emmen onderaan.

De sociaal-economische index bestaat uit acht indicatoren: het aandeel bijstandsgerechtigden, het werkloosheidspercentage, het aandeel arbeidsongeschikten, het aandeel huishoudens met een inkomen lager dan 105% van het sociaal minimum, het aandeel personen met een lage opleiding, de netto participatiegraad van vrouwen, de werkgelegenheid (uitgedrukt in het aantal banen in de gemeente als aandeel van de beroepsbevolking) en het aandeel banen in de financiële en zakelijke dienstverlening. De samenstelling van de index is gebaseerd op kwalitatieve kennis over arbeidsmarkt, werkgelegenheid en lokale economie.

grafiek 3. Positie van de afzonderlijke indicatoren op de Sociaal-economische index Zaanstad, 2011 - 2021

daling sociaal-economische index (daling indicator werkloosheid, participatie vrouwen)

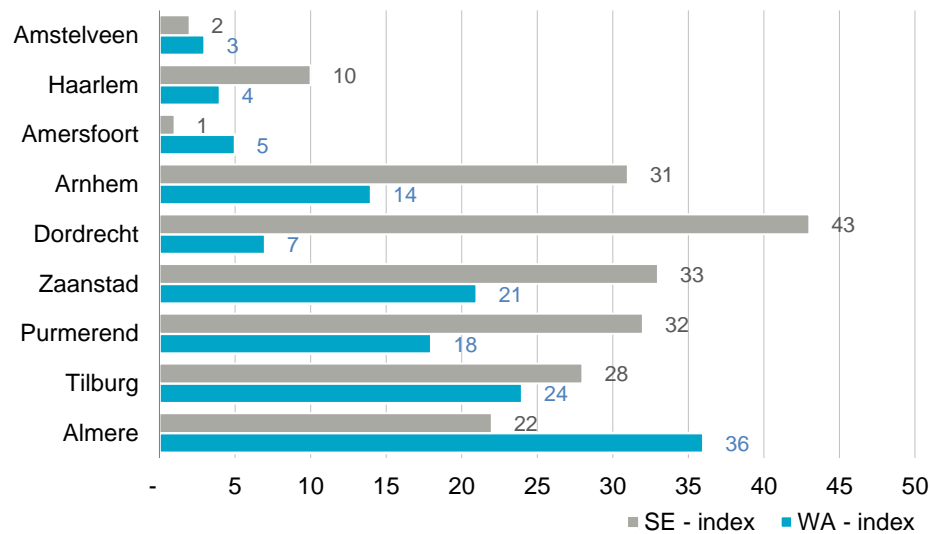
Grafiek 3 geeft de positie van Zaanstad van de afzonderlijke indicatoren van de laatste 10 jaar. Zaanstad is fluctueert op deze index de laatste jaren en komt steeds in de buurt van plaats 35. Ten opzichte van tien jaar geleden is de positie van Zaanstad op de ranglijst niet erg gunstig te noemen. Op de lijst van stijgers en dalers, waarin de ontwikkeling van de score op de sociaal-economische index tussen 2011 en 2021 wordt weergegeven, staat Zaanstad staat op plaats 46 (en in 2020 op plaats 35).

De daling op deze index houdt vooral verband met een verslechtering (14 → 20) van de indicator werkloosheid Deze indicator kende vorig jaar juist een sterke verbetering (28 → 14). Een vergelijkbaar patroon is er bij de netto participatiegraad vrouwen te zien. Zaanstad zakt op dit punt fors (23 → 33), terwijl er vorig jaar juist een stijging te zien was (29 → 23). Ook de indicator aandeel banen in de financiële en zakelijke dienstverlening daalde terwijl het voorgaande jaren juist aan het stijgen was.

De afname van deze drie indicatoren zijn van invloed op de algehele daling van Zaanstad op deze index. Maar ook hiervoor geldt: de ontwikkeling van de indicatoren voor Zaanstad moet worden gezien in het licht van de eigen prestaties én die van de andere gemeenten.

Zaanstad kent voor de indicator het aandeel laagopgeleiden een stijging (42 → 37). De indicator bijstand kent ook een lichte daling (21 → 19).

In grafiek 4 toont de scores van een aantal andere gemeenten waarmee Zaanstad vanwege vergelijkbare structuurkenmerken als ligging en omvang vaak wordt vergeleken.

grafiek 4. Positie ranglijst Zaanstad in vergelijking met 8 gemeenten

Zaanstad zit op de woonaantrekkelijkheidsindex tussen Purmerend (18) en Tilburg (24) in. Met betrekking tot de sociaal-economische index zit Zaanstad net onder Purmerend (32) en Arnhem (31).

BIJLAGE I

Positie van Zaanstad op de ranglijst van indicatoren op de indexen voor de periode 2011-2021.

woonaantrekkelijkheidsindex indicatoren	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
bereikbaarheid van banen	15	17	15	14	13	13	10	11	10	11	11
cultureel aanbod	38	35	43	45	43	43	41	37	39	32	37
veiligheid	9	13	15	16	14	14	13	12	11	12	14
percentage koopwoningen	38	38	38	38	35	35	28	28	27	25	26
nabijheid natuurgebieden	22	21	21	21	21	21	22	22	22	22	22
culinair aanbod	31	33	40	35	42	42	41	43	42	41	41
aanwezigheid universiteit	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
percentage vooroorlogse woningen	21	22	21	21	19	19	19	20	20	20	19
woonaantrekkelijkheidsindex	27	27	30	29	27	26	24	20	20	17	21

Tabel 1. Indicatoren woonaantrekkelijkheidsindex Zaanstad 2011 - 2021

sociaal-economische index indicatoren	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
bijstand	14	12	15	13	17	17	26	21	23	21	19
werkloosheid	18	13	16	14	19	19	23	20	28	14	20
arbeidsongeschiktheid	40	40	39	39	39	39	39	40	39	38	37
armoede	15	14	14	14	15	15	19	20	21	19	18
percentage laagopgeleiden	34	34	35	37	39	39	44	38	45	42	37
participatie vrouwen	15	13	22	33	36	36	24	29	29	23	33
banen	47	45	45	45	45	45	45	43	42	43	42
percentage zakelijke diensten	33	40	35	35	39	39	40	29	27	25	27
sociaal-economische index	29	28	31	31	35	36	39	35	38	33	35

Tabel 2. Indicatoren sociaal-economische index Zaanstad 2011 - 2021

BIJLAGE II

Positie van Zaanstad en het gemiddelde van de 50 gemeenten op de ranglijst van een groot aantal indicatoren.

